

VRAĆANJE U ARKADIJU

ili o slikarstvu gligora čemerskog

10-74801575

ide, kao u apstraktnom slikarstvu, u pravcu ideje, već u pravcu materije. Oblici na slikama Čemerskog ponekad gube svoje čvrste konture, ali u svojim osnovnim oblicima uvek imaju sačuvane neke bitne odlike podneblja i njegovih normi u oblikovanju; ponovno oblikovanje predmeta i figura, svedenih ovog puta samo na dimenzije slike, izvedeno je prema zakonima formiranja materije koji vladaju na jednom tlu. Čemerski je išao ka otkrivanju nekih formula prirode, karakterističnih za makedonsko podneblje, težeći da ih prenese u svoje slikarstvo i pretvarajući ih u njegove formule. Rukopis flore, suvi grč šiblja i sagorele trave sadržan je ovde-onda u nervoznoj, uglavsto gestikulaci-

2

Dve slike Čemerskog nose isti naslov: „Dete i planina“. I na obe jedan od onih patetičnih pomalo dečaka Čemerskog sedi zaprepačeno pred beskrajnim srodostima koje se otkrivaju između delova njegovog tela i pejzaža oko njega. Neke partije figura obradene su istim postupkom kao i partije predela: slikar je očigledno insistirao na vezama, na uzajamnim srodnostima. Kod Čemerskog je pejzaž uvek tako reći živ organizam, a čovek koji ulazi u taj pejzaž njegov je deo, uslovljen njim. Pejzaži Čemerskog su jedna vrsta zagonetki koje je spremilo tle, svojevrsne zamke reljefa: čovek, stablo, koza ne objašnjavaju sami po sebi ništa — oni su deo opšte povezanosti i samo su učesnici u zajedničkoj tajni postojanja. Otkrivajući sloj po sloj anatomiju svog pejzaža, Čemerski istražuje njegove geološke ideogramne, odnose koji postoje između ilovače i bele zemlje, između crvenice i krečnjaka. Planine se produžavaju na nebu, nebu se vuče među kamenjem; u sazvučja minerala mešaju se svojim ostrim zvukom suve vlati južne flore i reski insekti leta. Sav pejzaž sa svim svojim elementima postaje jedinstvena šara u kojoj i porod uzajamne povezanosti i logike ostaje nešto haotično i organsko, nešto što se ne podaje simetriji i redu, nešto što crpe svoju kauzalnost iz animalnog života prirode, i čemu se duguje jedna svojevrsna opora lepota koju nose ove slike. Tu, na njima, srećemo se s jednim svetom koji ponekada ima hipertrofirane oblike jedne letnje fantasmagorije: sa insektima koji narastaju do pretećih razmera, životinjama koje se izvijavaju u vrelom vazduhu, malim faunama i satirima koji ka da narastaju iz oblika flore. U stvari, na slikama Gligora Čemerskog makedonsko se slikarstvo prvi put sreće ravnopravno, uz nedvosmisleno pokazane afinite, ali i uz zadržavanje prava na svoju prirodu, sa makedonskom književnošću: na nekim platnima Čemerskog kao da odjekuje sviralna paganstva iz pesama Radovana Pavlovsog; na slici „Insekti prolaze“ kao da se opredmećuje neka od orakulsko-medijevalnih scena apokaliptičnih puštojenja iz proze Žilka Ginge; veze između vršnjaka bile su prvi put tako jake da bi proble kroz razlike stvaralačkih disciplina.

jevi u kojima se ogleda jedinstvo prirode, ali i scene na kojima se odvijaju neki hermetični, zagonetni događaji. Ličnosti u njima su insekti i fauni, koze i dečaci. To u čemu oni učestvuju je velika drama detinjstva. U toj dramati učestvuje i Čemerski: on posmatra pejzaž očima detinjstva, otkrivajući u njemu prisustvo čuda i čudnosti. On je tu i učesnik i posmatrač, onaj koji menja svet i onaj koji registruje tu promenu. Na njegovim slikama uvek se meša više planova, ne samo prostornih, već i vremenskih: ako u pogledu dimenzionalnosti slike skraćuje planove i menja perspektivu, on u sadržinskom, motivskom delu slike vrši spajanje vremenskih planova, donoseći u istu žižu doživljaja prizore iz antičke mitologije i događaje jednog rustikalnog detinjstva. Prisutnost antičkog tla je tu veoma svojevrsna: to je doživljaj antike sa ukusom intimnosti i humora, doživljaj koji je mogao samo da potekne iz detinjstva koje je svoje igre provelo na zaokrugljenim brdima oko Stobija. Odatle fauni i satiri u slikarstvu Čemerskog, zajedno sa njegovim skakavcima, kozama i pastirima: to je jedan doživljaj Makedonije koji ponire u njene dubinske slojeve i otkriva je u različitim a ipak ujedinjenim njenim vidovima. Čemerski spada u one koji veruju — prema formuli o ponovo nadenom: vremenu — da se sve ponovo vraća u jedan predeo: njegova mineralna istorija, fantasmagorije popikle u njegovom vrelom vazduhu, davna prošlost i detinjstvo od juče. Kao što su bojene površine u ovom slikarstvu spojele beskraino složenim vezama i odnosima, tako predmetni svet na ovim platnima manifestuje svoje srodnosti kroz organsko jedinstvo i kroz povezanost svog trajanja u vremenu. Logiku ove povezanosti podržava tu sve: iluminacije, fantazmi, bojena sazvučja. Kao rezultat toga jedinstvo slikarstva stoji čvrsto i kao samostalni svet, i kao emanacija jednog podneblja.

Na jednoj slici Čemerskog među pastirima stoji satir i svojom svirkom buđi kamen. Pozdravlajući dolazak satira Čemerskog u makedonske pejzaže, ja pozdravljam taj zvuk koji buđi vreme u nama.

Pejzaži kod Čemerskog su spo-

Vlada UROŠEVIĆ

KAD SE REKE RAZLIJU

Dve crne ptice počivaju u mom krilu kad jutrom sledim trag koraka i tuču sadim i čežnju budim u zemlji zaustavljenog vetra zaustavljenog vremena zaustavljenih voda.

Dva siva raka otkrivaju mi reljefe izpubljenih strana sveta i ribe u kamenju hvataju moje reke.

Nekoliko znanaca daju mi senilne pajzaže na trpu dok grebene pustih ostrva osećam pod nogama sa kriticima lovaca na ljudske glave.

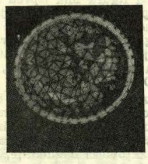
Preplašena pesma se guši u krošnjama rascvetalih lipa.

Moja se mladost proteže obračena suncu.

POBUNA OBLAKA

Na gornjem toku selaju gazele na donjem lađari spavaju noći.

U mom pogledu

jan labat

NAD GLAVOM ČOVEK

ostaju spaljene kule; u mom glasu meša se početak i kraj reči; pri mom boku kolone beduina klanaju se pred skidanjem sa neba boga-sunca za čelom — kockasta geometrija: nad glavom čovek, pod nogama čovek, u ušima ljudi; suva aritmetika: $6 \times 8 +$ neurastenični snovi i jedina razigrana pneumatica i jedan autoput što izlazi iz matičnik brojeva a završava se u nekrologu.

Nad glavom karavani oblaka pobunjuje se protiv ponavljanja pare, vode, pare...

POVRATAK PESMI

Koje reči treba da kažem sada kao su začuđali okeani okamenile se munje a udarci mojih koraka utopili se u tihi monotonijski šaputanja [breza: hladni su bili tuđi gradovi nestvarno tuđe blago

a tvoji se tih zav silvao u reku sa zarašlim obalama sa usamljenom pticom.

Reka razvalila pregrade. Ptica razrila nebo.

Kažite, kakvo ime treba da dam objavljenim zemljama kakvim draguljama da te ovenčam, jedina razigrana pesmo?

RAZGOVOR TRAVA

U večnost se proteže usavano zatišje Tajno se dogovara pšenica o daljem rastu klasja a žena, koja ne zna šta da radi s kolenima nad tetivu dana isteže vrat i u očajima guši svoju tajnu od prapočetka sveta.

Preveo sa slovačkog Mihailo HARPANJ

JAN LABAT je savremni slovački pesnik iz Jugoslaviji. Rođen je 1924. godine u Bačkom Petrovcu. Do sada je objavio zbirke pesama: Suncani saz, Kad se reke razliju i Pobuna oblaka. Zapažen je i kao prevodilac sa srpskohrvatskog na slovački jezik. Živi u Novom Sadu i radi kao elektrotehnički inženjer.